

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ СТУДЕНТІВ У СФЕРІ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті автором розроблено й обґрунтовано критерії оцінювання професійної етики майбутніх інженерів-педагогів, у якості показників яких взято складові професійної етики та специфіку професійної діяльності майбутніх фахівців.

Ключові слова: критерії, професійна етика, морально-етичні норми, педагогічні умови, відповідальність, ввічливість, позитивне мислення.

Актуальність теми. Важливе місце в реалізації перебудови суспільства відводиться освіті, у тому числі інженерно-педагогічній. Останнім часом велика увага приділяється реформуванню системи освіти. Успіх у розбудові інженерно-педагогічної освіти залежить, в першу чергу, від особистості інженера-педагога, його готовності до професійно-педагогічної діяльності в умовах сучасної профтехшколи, майстерності, морального потенціалу, професійної культури тощо.

Особливого значення набуває проблема якісного формування професійної етики як складової професійної культури в підготовці інженерів-педагогів у зв'язку з їхньою майбутньою багатофункціональною діяльністю, участю у розвитку освіти, науки, виробництва, духовного життя суспільства. Ось чому особливої актуальності набувають дослідження критеріїв оцінювання професійної етики фахівця з інженерно-педагогічною освітою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підготовки майбутніх інженерів-педагогів в сучасних умовах професійної освіти присвячено роботи А.М. Алексюка, О.Е. Коваленко, А.Є. Мойсеюк, Е.Ф. Зєра, І.Ф. Прокопенка, М.І. Сметанського, В.С. Безрукової, І. Хейстер, О.В. Шестопалюк, тощо.

Мета статті: розробити показники та критерії оцінювання професійної етики майбутніх інженерів-педагогів, які відповідатимуть специфіці їх професійної діяльності.

Виклад матеріалу. Динаміка змін, що відбуваються в професійній культурі, зумовлює певні завдання системи оцінювання сформованості професійної етики майбутніх спеціалістів на кожному етапі навчання. Відтак постає потреба оцінювання цих результатів за відповідними параметрами або критеріями. Тобто оцінювання сформованості професійної етики майбутніх інженерів-педагогів повинно відбуватися на підставі чітко розробленого критерійного апарату.

Критерій (від лат. *critērium* – засіб для судження) – ознака, завдяки якій відбувається оцінка, визначення або класифікація явища чи процесу [7].

Незважаючи на деяку умовність, критерії є ідеальним зразком для порівняння з реальними явищами, за їх допомогою можна встановити міру відповідності, наближення до заданої моделі сформованості того чи іншого педагогічного явища. Критерії дають можливість з'ясувати, яким чином і з якими витратами можна досягти результату педагогічної дії, у нашому випадку – сформувати професійну етику майбутнього інженера-педагога. Проблему визначення критеріїв і показників у педагогічному дослідженні опрацьовували такі відомі педагоги, як: Ю. Бабанський, О. Барабаншиков, П. Городов, В. Ягупов тощо.

О. Барабаншиков наводить декілька визначень критеріїв: а) це показник, об'єктивний прояв чогонебудь; б) це психологічна установка діагноста; в) це мірило, тобто правило, яким треба користуватись при діагностуванні; г) це питання опитувальника, анкети, тесту тощо [1].

Компонентом критерію є показник. Показник як компонент критерію є типовим і конкретним проявом однієї із суттєвих сторін певної якості особистості. Його використання допомагає оцінити якість і рівень її сформованості. О. Барабаншиков, П. Городов та інші вчені вважають, що критерії повинні бути об'єктивними (результати мають відповідати педагогічному явищу), унікальними (не повинно бути взаємопересічних критеріїв і їх показників), повними (охоплювати найбільш значні й стійкі сторони педагогічного явища), надійними (має бути достовірний результат у різних умовах) і зрозумілими (усі експерти мають однозначно тлумачити критерії та їх показники) [1].

Для педагогічного дослідження важливим є визначення критерію того явища (процесу), на яке спрямоване дослідження. А.К. Маркова виокремлює такі групи критеріїв:

- об'єктивні та суб'єктивні;
- результативні та процесуальні;
- нормативні та індивідуально-варіативні;
- наявного та прогностичного рівнів;
- професійного навчання і творчості;
- соціальної активності та професійної придатності;
- якісні та кількісні [4].

За А.В. Семеновою, критерії класифікуються таким чином: інтегральні критерії як оцінка загального стану явища або процесу; часткові критерії як оцінка складників явища або процесу; одиничні критерії як оцінка окремих сторін складників явища або процесу [6].

Як наголошує А.В. Семенова, показники фіксують певний стан або рівень розвитку певного критерію. Показник – це явище або подія, за якими можна судити про динаміку певного процесу [8].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, яких присвячується дана стаття, полягає у визначенні та конкретизації критеріїв, рівнів сформованості професійної етики майбутнього інженера-педагога.

У нашому дослідженні за критерії оцінювання рівнів сформованості професійної етики майбутніх фахівців взято компоненти ключових складових професійної етики.

Під професійною етикою інженерів-педагогів ми розуміємо сукупність морально-етичних норм і правил, що визначають специфіку професійної поведінки і професійної діяльності фахівців даної професійної галузі. Професійна етика є важливим компонентом професійної культури майбутнього інженера-педагога і завжди вибудовує свої відносини на загальних, морально-етичних нормах і цінностях суспільства, але при цьому визначає професійно значущі пріоритети, цільові установки для конкретної професійної діяльності.

Враховуючи морально-етичні складові інженерної професії, можна визначити професійну етику майбутнього інженера-педагога як інтегроване поняття, що формується в студентів, передусім завдяки опануванню змістом предмету професійної етики та набуттям досвіду використання одержаних знань у процесі навчання. Професійна етика інженера-педагога виявляється в морально-етичному ставленні до виконання завдань професії, спрямованості на оволодіння новими знаннями, вміннями та навичками її різних складових (техноетики, комп'ютерної, екологічної, корпоративної, презентацій); сформованості соціальної відповідальності, інтелектуальної чесності сучасного фахівця.

Контент-аналіз документів, що регулюють стосунки у сфері професійної освіти [2; 3; 5], дозволяє виділити наступні складові професійної етики майбутнього інженера-педагога: відповідальність; терпимість і повага культурної різноманітності (толерантність); повага; гостинність; ввічливість; захист, забезпечення безпеки; рівність, забезпечення прав людини; захист природної і культурної спадщини (екоетика); правдивість; культурне і духовне, індивідуальне і колективне самоудосконалення; свобода і доступність; справедливість тощо.

На основі вищесказаного, розподілимо та конкретизуємо складові професійної етики та виділимо групи критеріїв сформованості професійної етики спеціалістів у сфері інженерно-педагогічної освіти:

мотиваційно-вольовий критерій – усвідомлене бажання досягти певних успіхів у професійній підготовці; прагнення актуалізувати одержані інженерно-педагогічні знання на практиці; здатність знаходити взаємозалежність предметів інженерно-педагогічної підготовки; розуміння важливості підвищення професійної підготовки протягом життя; прагнення подолати внутрішні перешкоди, що виникають у інженерно-педагогічній діяльності; спроможність співпрацювати у команді (групі); намір розуміти полікультурність суспільства; прагнення розуміти мотиви інших до діяльності; свідомі вольові дії до толерантної поведінки; прагнення знаходити необхідну інформацію у внутрішніх базах даних та мережі Internet; здатність використовувати інженерну техніку у професійній діяльності; бажання удосконалювати навички застосування інформаційних технологій у інженерно-педагогічній діяльності;

функціональний критерій – свідоме одержання знань у професійній підготовці; уміння інтерпретувати професійні знання в уміння та навички; набуття досвіду від тих, хто є авторитетом, та інших джерел; усвідомлене сприйняття законів інженерно-педагогічної діяльності; здатність швидко приймати рішення та нести за них відповідальність; спроможність до лідерства; спроможність прогнозувати власні дії та дії інших, урахувавши загальний культурний розвиток; здатність урахувати особливості різних культур у діловій діяльності; спрямованість особистості на розвиток професійної культури; спроможність до постійного оновлення професійних знань за допомогою ІТ;

комунікативний критерій – спроможність до вільного оперування інформацією та уміння міжособистісного й професійного спілкування; уміння співвідносити власні потреби з потребами соціуму; уміння подавати інформацію з урахуванням потреб аудиторії; спроможність вирішувати конфліктні ситуації у інженерно-педагогічній діяльності; уміння своєчасно та якісно виконувати розпорядження, приймати рішення та доводити їх підлеглим чітко та ясно, виявляти повагу до інших; спроможність встановлювати ділові контакти; уміння етично себе поводити у сфері інженерно-педагогічної освіти, застосовуючи знання культури; уміння вести документацію; здатність розмежувати інженерно-педагогічні завдання за рівнями складності, створення презентацій професійної діяльності; спроможність організовувати презентації та конференції у інженерно-педагогічній діяльності; уміння працювати з базами даних, Email, Internet; здатність до креативних рішень у діяльності майбутніх фахівців;

рефлексивний критерій – спроможність осмислювати власні дії у інженерно-педагогічній діяльності; уміння усвідомлено контролювати рівень професійного саморозвитку; здатність до самореалізації та самовдосконалення; спроможність до самооцінки під час взаємодії у команді та особистої відповідальності щодо ефективності сумісних дій команди; уміння співвідносити власний розвиток з розвитком команди; усвідомлення себе як носія відповідної культури; сприйняття ціннісних

орієнтації інших; розуміння точки зору інших людей та порівняння її з власними позиціями; осмислення перспектив розвитку власних досягнень; уміння оцінювати власну спроможність застосовувати інтерактивні технології у інженерно-педагогічній діяльності.

Рівні сформованості професійної етики майбутніх фахівців відповідають сформованості показників за критеріями, що наочно ми пояснюємо за допомогою одиничного кола. Четверті, на які поділено коло, відображають ключові критерії оцінювання професійної етики майбутнього інженера-педагога. Повертання кута α проти часової стрілки відображає на колі точки, які інтерпретують сформованість (наявність) показників критеріїв за ключовими компетентностями. У кожній чверті ідеальної сегментованої моделі нами виокремлено чотири точки відповідно до кількості критеріїв. Отже, професійна етика майбутнього фахівця тоді є сформованою на високому рівні, якщо у кожній чверті повертання кута α є можливість виокремити чотири точки на одиничному колі.

Таким чином, ми виокремили такі рівні сформованості професійної етики майбутнього інженера-педагога:

- непродуктивний – показники одного певного критерію є наявними, що можливо позначити чотирма точками на одиничному колі;
- функціональний – показники двох з означених критеріїв є наявними, що можливо інтерпретувати на одиничному колі вісьмома точками;
- оптимальний – рівень співвідноситься з наявністю показників трьох з означених критеріїв, що дає можливість відмітити дванадцять точок на одиничному колі;
- гармонійний – показники всіх критеріїв наявні, завдяки чому можливо відмітити на одиничному колі шістнадцять точок, що відображає ідеальну сегментовану структуру професійної етики майбутнього фахівця.

Висновки. Таким чином, виділення критеріїв оцінювання професійної етики студентів у сфері інженерно-педагогічної освіти має важливе значення для визначення педагогічних умов організації процесу формування професійної етики майбутніх фахівців. Зазначені критерії дають змогу скласти педагогічний прогноз розвитку інженерно-педагогічної освіти та основні напрями роботи фахівців цієї галузі. Викладачі, використовуючи зазначені критерії та показники, зможуть визначити рівень зрілості майбутнього інженера-педагога (рівень моральної вихованості й моральні ідеали); знання студентом професійно-етичних положень; його ставлення до своїх обов'язків, до навчання; розвиток навичок інженерно-педагогічної поведінки.

Актуальними напрямами подальшої розробки окресленої проблеми є розробка методики створення відповідних педагогічних умов щодо реалізації експериментальної технології формування професійної етики майбутніх інженерів-педагогів у процесі навчальної діяльності.

Використані джерела

1. Барабаншиков А.В. Военно-педагогическая диагностика / А.В. Барабаншиков, Н.И. Дерюгин. – М. : ВПА, 1995. – 108 с.
2. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників, затвердженого наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2004 № 336.
3. Концепція розвитку інженерно-педагогічної освіти (проект). – Харків: УІПА, 2004. – 40 с.
4. Маркова А.К. Психологические критерии и ступени профессионализма учителя / А.К. Маркова // Педагогика. – 1995. – № 6. – С. 55-63.
5. Національний класифікатор України ДК 003:2010 "Класифікатор професій", затвердженого наказом Держспоживстандарту від 28.07.2010 року № 327.
6. Семенова А.В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : монографія / А.В. Семенова. – Одеса : Юридична література, 2009. – 504 с.
7. Семенова А.В. Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А.В. Семенової. – Одеса : Пальміра, 2006. – 364 с.
8. Семенова А.В. Формування професійної компетентності фахівців засобами парадигмального моделювання / А.В. Семенова. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – С. 432-446.

Negovska K.

CRITERIA OF EVALUATION OF PROFESSIONAL ETHICS OF STUDENTS IN THE FIELD OF ENGINEER-PEDAGOGICAL EDUCATION

The author develops and substantiates the criteria of evaluation of professional ethics of future teacher-engineers and as indicators takes the constituents of professional ethics and specific of professional activities of future specialists.

Key words: *criteria, professional ethics, moral and ethical standards, pedagogical terms, responsibility, courtesy, positive thought.*

Стаття надійшла до редакції 30.03.12